

OK DAN NIET

*Tout est chaos à côté.
Tous mes idéaux: des mots abimés.
Je cherche une âme qui pourra m'aider.
Je suis d'une génération désenchantée.*
– Mylène Farmer, 'Désenchantée'

Inhoud

Proloog 9

Millennial mindfuck 24

Drukwerk 41

Anderhalf 59

Vierkante meters 78

Gezichtsbedrog 96

Navelstaren 115

OK dan niet 132

Ik ben het 149

OK dank u 177

Literatuur 181

Proloog

*Total disassociation, fully out of your mind
Googling 'derealization', hating what you find
That unapparent summer air in early fall
The quiet comprehending of the ending of it all
There it is again, that funny feeling.*
– Bo Burnham, 'That Funny Feeling'

De wereld kan opgedeeld worden in twee soorten mensen, en ik behoor tot de ergste soort. Blijkbaar. Omdat ik de ruggen van mijn boeken kraak. Er bovendien nog eens notities in maak ook. Respectloos, vinden ze dat. Angstaanjagend zelfs, want alleen een psychopaat kan datgene waar ze zielsveel van houdt zo beschadigen. Toegegeven, wanneer ik schrijf dat ik 'notities in mijn boeken maak', bedoel ik niet dat ik met een zachtgrijs potlood bedachtzaam haast onzichtbare kruisjes in de marge zet. Ik onderstreep uit losse pols, krabbel enthousiast uitroepstekens en smileys en maak kanttekeningen met wat er op dat moment voorhanden is. Soms is dat een potlood, maar even vaak is het een balpen, een viltstift en af en toe zelfs een verdwaalde eyeliner.

'Dat is toch geen manier van lezen!' krijg ik te horen,

telkens als ik iemand een driftig omcirkelde passage toon die ik boeiend vond. Voor mij is het echter de enige manier. Lezen is in vervoering raken en dus neem ik mijn boeken overal mee naartoe. Sommige raakten net als mijn handen gerimpeld in bad, andere zijn gedecoreerd met koffievlekken, ezelsoren of een verdwaalde kruimel. Dat is hoe een boek eruit hoort te zien, vind ik, met pagina's die sporen vertonen van het leven van de lezer.

Auteurs zijn als een tourgids. Ze nemen je mee in een wereld en bieden, al is het maar tijdelijk, een lens waardoor je naar de werkelijkheid kijkt. Ze vertellen niet alleen verhalen, maar worden ook deel van het jouwe. Zo heb ik al meer over mezelf geleerd door de ogen van Joan Didion, Jia Tolentino of Sheila Heti dan met het herlezen van mijn dagboeken – oké, tweets. Ik kan me dan ook niet voorstellen dat ik al die wijsheid, al die ontroering weer onaangeroerd zou laten verdwijnen tussen de regels. Mijn annotaties zijn mijn troost, mijn inspiratie, mijn richtingaangevers. Wanneer ik door mijn favoriete bundels blader springen ze als vuurtorens uit de woordenzee, klaar om me opnieuw te raken of op weg te wijzen.

*

Natuurlijk wil iemand die in boeken schrijft zelf óók ooit een boek schrijven, maar ik dacht niet dat ik er eentje in me had. Als journalist was ik dagelijks bezig met verhalen vertellen, maar ze voelden heel tijdelijk, niets wat boeiend genoeg was om tussen een kaft te binden, eerder om de volgende dag onder in de kattenbak te belanden. De hofnar van de human

interest noemde ik mezelf, de *doodle* in de kantlijn. Ik bracht verslag uit over het dwingende nu, over maatschappelijke tendensen en vluchtige ontwikkelingen. ‘Stukjes’ noemde ik ze, de lappen tekst waar ik bloed, zweet en tranen voor liet omdat een TikTok mij getriggerd had om er een trend in te ontwaren. Ik schreef wel, maar ik was geen schrijver. Of toch niet écht.

Ik ging er immers altijd van uit dat verhalen als gesponnen koord in de haag langs je levenswandel moesten hangen, pluis dat door het wiel van je familiegeschiedenis, een indrukwekkende reis of een even fabelachtig diploma gewoon voor het oprapen lag en de rode draad kon vormen. Tot ik, in het voorjaar van 2022, een interview met gameontwikkelaar Jane McGonigal lees. Zij kreeg aanzien door op verzoek van de Wereldbank simulatiespellen te ontwikkelen die konden dienen om te kijken welke gaten er waren in onze voorbereiding op, pakweg, ik schrijf maar wat, een grootschalige pandemie. In haar boek *Imaginable: How to See the Future Coming and Feel Ready for Anything – Even Things That Seem Impossible Today* (2022) wil ze mensen duidelijk maken dat ze moeten openstaan voor mogelijke tekenen van verandering, voor gebeurtenissen die een signaal kunnen zijn voor een grote omwenteling. Voor het verhaal an sich, dus. ‘Het is zoals sterrenkijken,’ zegt McGonigal tegen het Amerikaanse nieuwsmedium Vox. ‘Pas als je bewust op zoek gaat naar constellaties, zie je de hemel niet meer gevuld met aparte stippen, maar als een lappendeken van patronen die je iets meer kunnen vertellen over de wereld.’

McGonigal is uiteraard populair bij mensen die bij het scrabbelen zonder nadenken de lettercombinatie ‘hoax’ leg-

gen. Toch pas ik haar theorie een tijdje toe en verzamel ik alles wat me in het oog springt, hoe banaal de berichten op dat moment ook mogen lijken, in de hoop er uiteindelijk een vorm of een verhaal in te zien. De snippets die ik aan mijn mentale prikbord hang, staan ogenschijnlijk op zichzelf, maar geven me een onbestemd en ongemakkelijk gevoel.

Een stofzuigermerk brengt een nieuwe draadloze hoofdtelefoon uit, met afzuigstelsel voor de mond om lucht te zuiveren. Een artikel in *MEL Magazine* onderzoekt of jezelf in het gezicht meppen helpt tegen depressie. Een Weense studie toont aan dat we onbewust wekelijks ongeveer een creditcard aan microplastics binnenkrijgen. Britse kinderen eten dan weer bewust elastiekjes op school om geen honger te voelen. Een verkoper van schuilkelders getuigt in de regiopers dat hij ‘gouden zaken’ doet dezer dagen. Een Oekraïense moeder schrijft haar telefoonnummer op de rug van haar kleuter. ‘Het is heel slordig, maar mijn handen beefden,’ verontschuldigt ze zich haast op radiozender NPR.

Een tweet van *The New Yorker*-cartooniste Gabrielle Drolet gaat viraal. ‘*This is the way the world ends, not with a bang but with a series of increasingly alarming events we slowly become desensitized to.*’

Op TikTok merk ik dat mensen met eenzelfde beduchte blik naar het nieuws kijken. Ze delen artikelen over een zwarte jongen die in het hoofd geschoten wordt door de politie terwijl hij al op de grond ligt, advertenties voor piepkleine studentenkamers die duizenden dollars per maand kosten, foto’s van celebrity’s die plots tientallen kilo’s kwijt zijn omdat ze de dure eetlustremmende medicijnen van diabetespatiënten opkopen. Fragmenten die ze voorzien van

een soundbite van Bert, het personage uit *Mary Poppins*, gespeeld door Dick Van Dyke, die in het begin van de film de wind voelt draaien. ‘*Winds in the east, mist coming in, / Like somethin’ is brewin’ and bout to begin. / Can’t put me finger on what lies in store, / But I feel what’s to happen all happened before.*’ Het is niet toevallig dat Bert het keren van het tij opmerkt. Vanuit zijn positie overziet de schoorsteenveger de hele Londense binnenstad.

In een van mijn favoriete afleveringen van de Amerikaanse versie van *The Office* loopt hoofdpersonage Michael verloren rond in de stad Scranton. In plaats van de weg te vragen, neemt hij de trappen naar het dak van het hoogste gebouw, om zich van daaruit te kunnen oriënteren. Vandaag de dag is het druk op dat metaforische platte dak; mensen krioe-len over elkaar heen in tweets, opiniestukken, hulpkretten. Sommigen willen weten waar ze zijn, anderen proberen te kijken wat er verderop ligt, terwijl enkelingen verlangend in de diepte staren. Ik sta er ook, niet goed wetende of ik nu naar de sterrenhemel, dan wel naar wat zich vlak voor mijn neus afspeelt moet kijken.

*

Wat is er aan de hand met de wereld? In Amerikaanse media wordt gesproken van een *vibe shift*. De term werd in het leven geroepen door trendwatcher Sean Monahan, die in zijn nieuwsbrief 8Ball gewag maakte van ‘*a changing zeitgeist*’. Monahan had het dan vooral over de populaire cultuur die veranderde, maar ook serieuze journalisten (en ik) gingen ermee aan de haal en gebruikten *vibe shift* als paraplueterm

voor het gevoel dat er een kentering van alles wat we gewend zijn op til is, een verschuiving van de gevestigde waarden die verder gaat dan nieuwe trends en die een hertekening van de maatschappij en de heersende wereldorde aankondigt.

Dat klinkt dramatisch, maar niet heus.

Zeker sinds de pandemie zijn mensen op persoonlijk niveau gaan definiëren wat belangrijk voor hen is, en wat voor wereld ze willen nalaten. Op fysiek vlak zijn velen van ons ziek geworden, geconfronteerd met onze kwetsbaarheid of die van onze geliefden. Er zijn mensen die in isolatie hervallen zijn in verslavingen en eetstoornissen. Long covid is écht een ding, ook al wordt het vaak genegeerd, en we beginnen nu pas te kijken naar de langetermijneffecten van een besmetting op onze hersenen. Mentaal hebben velen van ons een dreun gekregen: burn-outs en bore-outs swingen de pan uit. Op feestjes gaan mensen volledig over hun grenzen, of ze gaan er juist niet naartoe omdat ze helemaal overprikkeld zijn of er geen geld meer voor hebben. Op sociaal niveau zijn vriendschappen hertekend door discussies over vrijheid, vaccinatie en of we al dan niet nog willen gaan stemmen en zo ja in godsnaam, op wie dan? Op nationaal niveau kijken we wantrouwig naar hoe de regering omgaat met de inflatie, de energiecrisis en corruptie.

Er is de onrustwekkende berichtgeving over hoe de middenklasse uit elkaar valt en niemand nog een huis kan verwarmen, laat staan een huis betalen. De terugschaling van verworven rechten, conservatieve engnekken die beslissen wat vrouwen en mensen van de lgbtq+-beweging met hun lichaam en liefde horen te doen. Er is de oorlog in Oekraïne,

China dat loent naar Taiwan, de herwaardering van de autocratie, de groeiende angst voor de bom en de steeds toenemende dreiging van woke, of in ieder geval de dreiging van een constante stroom opiniestukken erover.

O, en dan is er nog die nagedachte: het klimaat.

We hebben al voor minder ‘Vive la révolution’ geroepen. Alleen ontbreekt het ons in tegenstelling tot 1789 aan een groter maatschappelijk veranderingsproject dat ons verenigt. Sterker nog: onze samenleving is gepolariseerd, meningen zijn verdeeld en we stemmen steeds extremer. Het vertrouwen in de politiek en de media staat op een historisch laag pitje, zo blijkt uit de meest recente Edelman Trust Barometer.

Het World Economic Forum (WEF) stelde begin 2022 in een rapport dat ‘*youth disillusionment*’ de meest onderschatte dreiging van het moment is. Steeds meer jongeren verliezen steeds sneller hun vertrouwen in bestaande economische, politieke en sociale structuren, aldus het rapport. Mensen tussen de vijftien en vierentwintig jaar oud worden zelfs ‘*pandemics*’ of ‘*Youth in an Age of Lost Opportunity*’ genoemd. Deze pandemics zullen volgens het WEF met behoorlijk pittige uitdagingen worden geconfronteerd. Vandaag worden ze al geraakt in hun opleiding, maar ook na hun afstuderen zien de omstandigheden er door economische malaise niet al te rooskleurig uit – en dat in een wereld waarin hun vooruitzichten al waren verslechterd door aantasting van het milieu, de toenemende ongelijkheid en sociale ontwrichting.

Dat laat zich natuurlijk ook mentaal gelden. In februari 2022 publiceerde *The Lancet Planetary Health Journal* een grootschalige studie naar de mentale gezondheid van jongeren, op basis van interviews met zo’n tienduizend mensen